

se svagda stječe, slučuje, događa. Utoliko je sklop bitka, biti čovjeka i bića u njihovoj mogućnosti neka bitno »*jednokratna, iskonska povijesna zgodna*«³, to znači ni na što drugo svediva povijesno-epohalna konstelacija onoga što iz sklopa proizlazi na svjetlo pojave. Filozofijski shvaćena, povijest nije tek pripovijedanje o djelima i trpnjama, o usponima i padovima živih bića u svijetu, nije čak ni samo to sudbinsko zbivanje, već je prije svega toga zgodna iskršavanja, uposebljenje, individualiranja bitka, biti čovjeka i cjeline mogućih i zbiljskih bića u jednu, svaki put jednokratnu konstelaciju koju nazivamo 'svijetom'. Svijet je »povijesno-epohalno svjetlo«⁴, u kojem se objavljuje i ujedno uskraćuje bitak, u koje nastupaju i iz kojeg se povlače bića, za koje skrbi, čuva ga i njeguje čovjek, prije svega tako da u bićima i posredstvom bića odjelovljuje, pro-iz-vodi, a to znači očituje i pokazuje epohalno jednokratno objavljivanje bitka.

Ono što, tako reći, skrivljuje to da bitak, bit čovjeka i bića u cjelini svakô na svoj način uistinu *nisu*, već samo *bivaju*, i to samo u uzajamnom odnosu i iz tog odnosa, tj. sklopa, tj. zgone, i to svaki put u jednokratnoj povijesno-epohalnoj konstelaciji, 'jest' *ništa*, kojim je svako od toga na svoj način prožeto i koje tvori iskon i bezdano središte samog sklopa kao takvog. Premda se to 'ništa' čovjeku u pravilu pričinja tek praznim i ništavim, može on – živi li sebe kao odnos i zna li da je i on sam jedan od momenata cjelovitoga povijesnog sklopa – upravo u tom »ništa« iskusiti najdublju, sveomogućujuću moć.

Unutar svijeta postojećih bića ono ništa očituje se tek dubljem i pomnijem pogledu, i to »u često jedva vidljivom tragu«, na primjer »kao granica, kao otpor, kao kontura lika, kao sjena, kao prizvuk i podtekst«⁵, što sve našem uobičajenom pogledu svagda uzmiče pred prividom punine i snage prisutnog bića. No korak dalje u mišljenju očitovat će ono ništa štoviše i kao granicu cjelokupnog bića kao takvog, kao onu među preko koje i izvan koje naprosto više ne može biti ničega. U oba ta slučaja ono ništa iskušava se samo niječno, kao puka lišenost, nedostajanje bića i nečega, te utoliko kao »ništavno ništa«⁶. Tek se dubljem uvidu onog mišljenja koje zna čuti i slijediti »bezglasni nagovor 'ničega' u zbivanju«⁷ to 'ništa' više ne pokazuje samo kao neprekoračivi obod obuhvatnoga kruga svijeta, nego izvornije kao samo njegovo središte: »Van 'kruga' ovog svijeta [...] leži

³ Vanja Sutlić, *Praksa rada kao znanstvena povijest. Oglеди uz filozofijsko ustrojstvo Marxove misli*, Zagreb 1974, 56.

⁴ Isto, 56.

⁵ V. Sutlić, *Bit i suvremenost*, 410.

⁶ Isto, 420.

⁷ Isto 415.